

אינטרס חיוני לישראל בעת הנוכחית - רשות פלסטינית מתפקדת

ראם כהן | 6 בדצמבר, 2023 | גיליון 1796

מתקפת חמאס והג'האד האסלאמי על ישראל והמלחמה שנפתחה בעקבותיה במטרה להביא למיטוט שלטון חמאס ברצועה ויכולתו הצבאית, מהווה תפנית אסטרטגית בזירה האזורית בכלל, והפלסטינית בפרט. ניתן להעריך שבהתפתחות זו גלומות הזדמנויות, חלקן בקנה מידה היסטורי, עבור הרשות הפלסטינית וגם עבור ישראל. נוכח המתרחש נעה הרשות בין צורך להזדהות עם מאבק חמאס לבין צורך להכיל את ההסלמה המתרחשת במקביל בין צה"ל לפעילים פלסטינים בגדה המערבית ובמיוחד להציג את ערכה כגורם פלסטיני שעשוי, בכפוף לרפורמה מעמיקה ומקיפה, להשתלב בניהול אזרחי מחודש ברצועת עזה - אמנם תוך הימנעות מדימוי כמשתפת פעולה עם ישראל. על מנת לתמוך בשאיפה זו, שבמימושה גלום ערך אסטרטגי חיוני לישראל - באין גורם פלסטיני אחר או כוח בינלאומי השש ליטול אחריות על הרצועה, ובעוד ישראל עצמה אינה חותרת לשלוט מחדש ברצועה - ישראל נדרשת לנקוט מספר צעדים שתכליתם לחזק את הרשות ולסייע לה להוכיח את כשירותה.

מתקפת חמאס והג'האד האסלאמי על ישראל והמלחמה שנפתחה בעקבותיה במטרה להביא למיטוט שלטון חמאס ברצועה ויכולתו הצבאית, מהווה תפנית אסטרטגית בזירה האזורית בכלל, והפלסטינית בפרט. כבר כעת ניתן להעריך שבהתפתחות זו גלומות הזדמנויות, חלקן בקנה מידה היסטורי, עבור הרשות הפלסטינית וגם עבור ישראל, המבקשת לעצב מחדש את האזור ולמנוע צמיחה מחודשת של טרור בקרבה. נוכח המתרחש נעה הרשות בין הצורך להזדהות עם מאבק חמאס, הארגון היריב לפת"ח במאבק על הובלת המחנה הפלסטיני, לבין הצורך להכיל את ההסלמה המתרחשת במקביל בין צה"ל לבין פעילים פלסטינים בגדה המערבית ובמיוחד להציג את ערכה כגורם פלסטיני המתבקש לתפקיד השלטון המחודש ברצועת עזה - אמנם תוך הימנעות מדימוי כמשתפת פעולה עם ישראל.

ואולם, בעוד עיני הרשות נשואות לרצועת עזה עליה להתמודד עם איומים למעמדה וליציבותה, המעורערים ממילא:

חולשת הרשות הפלסטינית - על פי מדד המדינות השבריריות של הקרן למען השלום (FFP), הרשות נחשבת כושלת, זאת בשל: אובדן שליטה בשטחיה, ואובדן מונופול השימוש הלגיטימי בכוח פיזי; שחיקת נסמכות לקבל החלטות קולקטיביות; חוסר יכולתה לספק שירותים ציבוריים.

לכך מצטרפים שחיתות, רמה נמוכה של תפקוד מוסדי וחוסר בלגיטימציה רחבה למשטר. יש התולים את רמת התפקוד הנמוכה של הרשות בהיעדרו של תהליך מדיני והתקדמות לקראת הקמת של מדינה פלסטינית, אלא שאין בכך כדי להסביר את כשלי המשילות.

תסיסה ברחוב הפלסטיני – קיים חשש כבד ברמאללה מפני התרחבות התסיסה ברחוב הפלסטיני על רקע המלחמה ברצועת עזה. הנהגת הרשות מוטרדת מכך שחמאס ויתר ארגוני הטרור חותרים לנצל את המלחמה כדי להניע התקוממות עממית בגדה נגדה. מנגנוני הביטחון של הרשות הצליחו עד כה להכיל תהלוכות מחאה בחברון, ג'נין, טול כרם, קבר יוסף בשכם, ובמרכז רמאללה, לא הרחק מלשכתו של מחמוד עבאס. המפגינים קראו להפלת שלטונו, והביעו תמיכה גלויה בזרוע הצבאית של חמאס. למפגינים הצטרפו תושבים שאינם מזוהים עם ארגון זה או אחר, כאות תמיכה בדרישה להחלפת ההנהגה הפלסטינית הנוכחית.

פעילות צה"ל נגד תשתיות הטרור ובעיקר של חמאס ביהודה ושומרון – זאת, בעוד תשומת הלב הבינלאומית ממוקדת ברצועת עזה. מאז ה-7 אוקטובר נהרגו מעל ל-200 פעילי טרור בתחומי הרשות בהיתקלויות עם כוחות צה"ל במהלך פעילות שנועדה לחסל תשתיות טרור ולעצור פעילים.

אלימות קיצונית של מתנחלים – מתחילת המלחמה, גרמה אלימות מתנחלים להרג כשבעה פלסטינים, לעזיבת 896 בני אדם מ-15 קהילות שונות ולנזקים כבדים לרכוש, תשתיות, ציוד חקלאי, עדרים, עצים ושדות. לפי נתוני מערכת הביטחון, מתחילת המלחמה בוצעו על ידי יהודים ביהודה ושומרון 15 פיגועים, מרביתם פיגועי הצתת רכבים. במקביל, נספרו 83 אירועים של השחתת רכוש, הפרות סדר וחיכוך אלים. גורמים בקהילה הבינלאומית ובעיקר הממשל האמריקאי חוזרים ומבקרים את ממשלת ישראל על אוזלת היד בטיפול בתופעה.

קיצוץ נוסף בכספי הסילוקין – כספים אלה הינם החזרי מס על עבודת פועלים ותנועת סחורות שישראל גובה עבור הרשות הפלסטינית, והם מהווים 65 אחוזים מתקציבה השנתי. מדובר ב-750 – 800 מיליון שקלים בחודש, כ-120 מיליון שקלים מתוכם מיועדים לרצועת עזה. חלק ניכר מהסכום משמש לתשלום משכורות לעובדי הרשות הפלסטינית, ובפרט כ-30 אלף אנשיהם של מנגנוני הביטחון הפלסטיניים. הרשות סירבה לקבל כספים אלה, לאחר שישראל החליטה לקצץ את הכספים שמיועדים לעזה. בשל כך, הרשות אינה משלמת משכורות מאז חודש אוקטובר, והתל"ג ירד ב-40 אחוז. במערכת הביטחון חוששים שהרשות, המתמודדת עם משבר פיננסי, תקרוס אם לא יועברו כספי הסילוקין.

איסור כניסת עובדים פלסטיניים לישראל – בימי שגרה, כ-160 אלף פלסטינים עובדים בישראל ובאזורי התעשייה בשומרון באישור. מיד עם פרוץ המלחמה, הוטל סגר על יהודה ושומרון ונאסר על פלסטינים לצאת לעבודה בישראל. כעת, מורשים רק כ-8,000 פלסטינים, המסומנים כעובדים חיוניים למשק הישראלי, לעבור לשטח ישראל. כך נגרם נזק הנאמד במאות מיליוני שקלים בחודש למשק הפלסטיני.

אל מול אתגרים אלו הרשות מפעילה שלושה מאמצים, שעדיין משמרים יציבות יחסית ביהודה ושומרון:

ריסון התנזים - הפלג הצבאי של תנועת פת"ח אינו מצטרף ללחימה מול ישראל. זאת, למרות עלייה בנפיצות בגדה. לעומת זאת, נרשמו מקרים בודדים שבהם נהרגו פעילי פתח ומנגנוני הביטחון שהצטרפו ללחימה בכוחות צה"ל, במסגרת "גדוד בלאטה" שפעל משכם.

מניעת אירועי מחאה המוניים - מחמוד עבאס הורה למנגנוני הביטחון לדכא כל הפגנה בערים, לרבות בהלוויות, שבהן יש סימני מחאה נגד שלטונו. במסר שהועבר למפקדי כוחות הביטחון הודגש כי "יש להיערך ולהלום בכל מחאה שכוללת ביקורת נגדנו".

תיאום ביטחוני עם ישראל - למרות שהתיאום הופסק רשמית בעקבות המבצע בג'נין בינואר 2023, נשמרת שמירה מינימלית של תיאום, המגבילה את יכולת חמאס להתסיס את הגדה ומשמרת שקט יחסי. מתחילת המלחמה עד כה נעצרו כ-2,000 מבוקשים ביהודה ושומרון, כ-1,100 מהם משויכים לחמאס. היקף ההרוגים הפלסטינים בהיתקלויות עם צה"ל ביהודה ושומרון הוא למעלה מ-241.

המלצות מדיניות לישראל

על מנת לתרום לחיזוק היציבות ביהודה ושומרון ולביסוס מעמדה של הרשות הפלסטינית, מעבר להמשך התיאום הביטחוני עם מנגנוני הרשות הפלסטינית ומעצר פעילי טרור, על ישראל לנקוט מספר צעדים, ובראשם:

הרחבת כניסתם של עובדים פלסטינים מיהודה ושומרון בסקטורים חיוניים למשק הישראלי - מאז פרוץ המלחמה ברצועת עזה נרשם מחסור של למעלה מ-100 אלף עובדים במשק הישראלי בענפי החקלאות והבנייה, עקב נטישת עובדים זרים ואיסור כניסתם לישראל של עובדים פלסטינים. כך נגרם למשק נזק של עשרות מיליארדי שקלים, המחייב שילוב מהיר ורחב היקף של עובדים. ניתן לקדם כניסת עובדים פלסטינים לעבודות חיוניות בישראל, באישור ובפיקוח שב"כ, ללא כניסה המונית וחיכוך עם האוכלוסייה הישראלית, אלא בהסעה מאורגנת וליווי למקומות עבודה שאינם במרכזי ערים.

טיפול בפשיעה הלאומנית - נדרשת אכיפה נחושה של משטרת ישראל, כדי לבלום תופעה בעייתית ומסוכנת זו. בהקשר זה, [ניתן לציין מסמך פנימי](#) שגובש בפיקוד המרכז ובגיבוי השב"כ, המצביע על פערים הקיימים בכל הקשור לטיפול בנושא. נטען כי היו מקרים שלא בוצעו מעצרים למרות מידע שהעביר שב"כ או חשודים שוחררו מיידית. המסמך, המתריע כי אין לפיקוד המרכז כלים להתמודד עם פשיעה לאומנית מצד גורמי ימין קיצוני - דורש התייחסות ופעולה בהתאם.

הסדר העברת כספי הסילוקין של הרשות - לישראל שני אינטרסים מובהקים בהקשר זה מול הרשות הפלסטינית, הנמצאים לעיתים במתח ובסתירה. מחד גיסא, ישראל נלחמת בטרור, לרבות במימונו ובתמריצים הכלכליים למבצעי, בכלל זאת בקיזוז כספי סילוקין המועברים

למבצעי פיגועים ומשפחותיהם. וכן, כעולה מהחלטה לקיזוז נוסף בכספים המיועדים לרצועת עזה. ומאידך גיסא, רשות פלסטינית חזקה, יציבה ומשגשגת, היא אינטרס ישראלי מהותי. על כן, יש לקדם משא ומתן ענייני ונחוש על אודות היקף הכספים המועברים לרצועה והאפשרות לפקח עליהם, תוך דאגה אמיתית למימוש שני האינטרסים המרכזיים של ישראל. יישומה המלא של החלטת קיזוז הכספים לרצועה, הגורם לסירוב הרשות להעברת הכספים אף עלול לשמש 'חרב פיפיות' מבחינת ישראל. שכן, כספים אלה חיוניים לתפקוד הרשות, אך מעמדה עלול להמשיך ולהתערער עקב אי-העברת משכורות לעובדיה בחודשיים האחרונים.

לסיכום, לישראל אינטרס ברשות פלסטינית חזקה ומתפקדת, כזו שתוכל למשול באפקטיביות, לספק את צורכי האוכלוסייה המקומית, שבידיה מונופול הכוח למיגור טרור ולחוק וסדר, אשר תעמיק את שיתוף הפעולה הביטחוני עם ישראל וכן תדבק בהידברות ובשאיפה להסדר מדיני. ובעת הנוכחית, באין גורם פלסטיני אחר או כוח בינלאומי השש ליטול אחריות על רצועת עזה לאחר המלחמה, וגם משום שישראל עצמה אינה מעוניינת בשלטון מחדש ברצועה, יש לעודד תנאים שיאפשרו לרשות פלסטינית להיות מועמדת למשימה מאתגרת זו. מדובר כמובן גם באינטרס של הרשות הפלסטינית עצמה. עם זאת, על מנת לייצב את מעמדה ובין היתר כך גם להקל עליה להציג את עצמה כראויה להשתלב בניהול האזרחי של רצועת עזה לאחר המלחמה ומיטוט שלטון חמאס, היא [נדרשת לעבור רפורמה תפקודית מקיפה ולהתנער מדפוסי 'ישות כושלת'](#) המאפיינים אותה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט